

ЦРВЕН КРСТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ПРИРАЧНИК

ОПШТА ДИСЕМИНАЦИЈА НА МХП
ВО СТРУКТУРИ НА БЕЗБЕДНОСТ,
ОДБРАНА И ЗДРАВСТВО

ПРИРАЧНИК ЗА ДИСЕМИНАЦИЈА НА МХП ВО СТРУКТУРИ НА БЕЗБЕДНОСТ, ОДБРАНА И ЗДРАВСТВО

За вовед (и зошто)

Издвојувањето на овие битни општествени структури индицираат прашања и проблеми поврзани со заштитата, грижата и превенцијата на државни инструменти или институции и агенции за човекот и неговата благосостојба во било каква ситуација, мирновремена, или конфликтна состојба. Безбедноста, одбраната - заштитата и здравјето се едни од основните детерминанти за опстојување и развој на човековата цивилизација. Човековата нагонска био-психологија се изразува преку личната безбедност, одбрана на своето битие за опстанок со грижа за здравјето. Покрај личната безбедност човекот изградил структури за безбедност на средината, околината, државна безбедност, безбедност на неопходни инсталации и комуникациски средства и објекти, безбедност на границите, безбедност на сообраќајот, безбедност на храната, на транспортот на неопходни потреби, во различни ситуации. Во основа безбедносните појави може да се насочени кон конструктивност, деструктивност или загрозување на општествените вредности, односно нанесуваат негативни ефекти, и индиферентни појави, а основна цел на одбраната е обезбедување на мирот. Ова значи дека, безбедносно-одбранбениот систем во основа ги обезбедува и заштитува правото на живот, слободата, безбедноста и мирот.

За одбележување е што човекот и населението превземаат непрекинати мерки за градење на безбедносен и одбранбен систем, односно подготовка за активитет и намалување на страдања, жртви и загуби од било какви причини, особено од катастрофи

што ги произведува човекот, потенцирано оние со масовни димензии и последици. Меѓународното хуманитарно право го заштитува човекот-жртва, ги забранува насилствата, теророт, тортурата, измачувањето, ограничува и забранува средства и методи на нечовечност и непотребни масовни уништувања и на имотот и добрата, како и обезбедува законски постапки за прибирање на докази и пресудување за извршени злодела и криминал. Ги обврзува државите и лицата кои го спроведуваат законот, во секоја ситуација на вооружени внатрешни и меѓународни конфликти да ги почитуваат човековите права, градат достоинствен однос и почитување на личноста и водат законска постапка, врз основа на изградени стандарди, принципи и обичаи. Покрај обичајното право, изворната основа на МХП ја даваат женевското и хашкото право, преку соодветни меѓународни конвенции како инструмент за заштита на жртвата и ограничување и забрана на нечовечни средства и методи.

Со оглед на тоа што институционалната структура за безбедност, одбрана и здравство е сложена, ние нашето внимание го насочуваме кон општата или цивилна управувачка, административна и оперативна структура. Со ова, на одреден начин ја иземаме униформираната и наоружана структура во безбедноста и одбраната (полиција и армија/војска), но со обезбедување на специфичен пристап и одредена стандардизирана пројекција на МКЦК, со соодветен пристап за дисеминација.

ОПФАТ

Извори на меѓународното хуманитарно право

Покрај обичајното право и норми, или („општата практика прифатена како закон,“); меѓународните спогодби - договори, конвенции, или (било општи или посебни акти, што воспоставуваат правила стриктно признати од државите во спор,“); општи принципи и правила прифатени од цивилизираните нации; одлуки на меѓународни судови и трибунали; прочувања и изданија на признати публицисти од различни нации; резолуции на Генералното собрание на ООН, најважниот извор се вкупниот материјално-правен капацитет на „хашкото,“ и „женевското право,“ односно Женевските конвенции од 1949 година и Дополнителните протоколи од 1977 година. Поврзано со примената на изворната меѓународна и домашна правна регулатива, важно е да се спомне принципот *Jus cogens*, содржан во чл. 53 од Виенската конвенција - „Спогодбата е наважечка ако во времето на нејзиното заклучување е во спротивност со безусловната норма на општото меѓународно право. Безусловна норма на општото меѓународно право е нормата прифатена од меѓународната заедница на државите како целина, норма од која не е дозволено отстапување, и може да се промени само со дополнителна норма од меѓународното право од ист карактер...“ (види Статут на меѓународниот суд на правдата (ICJ), Виенска конвенција (1969))

Човекови права и хуманитарното право

Правната композиција на човековите права и хуманитарното право е интегрален дел на меѓународното право насочени кон заштита на поединецот, како и неговите колективни слободи и права. Човековите права како универзална човекова дестинација, се заштитени и во време на немир, или вооружени внатрешни и меѓународни конфликти, со примена на нормите на меѓународното хуманитарно право. Интегралноста, или корелативитетот може да се согледа во важни меѓународни документи. (*Повелбата на обединетите нации*, тука чл.1 - „заштитата на меѓународниот мир и безбедност и промоцијата и охрабрувањето на почит за човековите права и основни слободи постанаа, меѓу другото, примарни цели на ОН, *Универзалната декларација за човекови права (1948)* ; *Меѓународната конвенција за заштита на правата на децата (1979)*; *Женевските конвенции (1949)* и *Дополителни протоколи (1977)*) Покрај општите инструменти за заштита на човековите права, донесени се и регионални, како: *Африканска повелба за човековите права (1981)*, усвоена од Организацијата на Африканското единство; *Интерамерикански систем за заштита на човековите права, Повелба на организацијата на Американските држави OAS (1948)* и *Американска конвенција за човекови права (1967)*; *Европска конвенција за заштита на човековите права и основни слободи*, донесена од Советот на Европа (1950); *Регионален аранжман на Повелбата на ОН преку Пактот на арапската лига (1952)*, кои задолжително се потпираат на меѓународната легислатива за заштита на човековите права.

Хуманитарно право

Тешките последици и се поголемиот и очигледен разурнувачки израз на војните и вооружените дејствија, особено во 19 век, со појава на документираните настани, како што е *Сеќавањето на Солферино* од основоположникот на Црвениот крст *Анри Динан*, допринесоа за развој на човековата свест и свест за градење на меѓународни норми и правила за заштита на човекот-жртва и имотот и околината, ограничување и забрана на оружја, методи и техники со тешки и масовни последици, како и нечовечен и недостоинствен однос, со примена на хумани инструменти, спогодби, норми, правила и процедури кои ќе важат за време на вооружени судири. Добро е да се споменат: Првата женеvsка конвенција (1864) како решавачки момент за развој и кодифицирање на хуманитарни принципи; изготвувањето на *Liber code* (1863), содржи одредени хуманитарни принципи што дотогаш биле најасно одредени; хашките конвенции (1899, 1907); Конвенција за забрана на проектили со тежина под 400 грама, (1868) од Сент Петербург; Четири Женевски конвенции (1949) како производ на страдањата во Втората светска војна и Два дополнителни протокола (1977). Треба да се забележи неисклучивооста на военото со хуманитарното право, со капацитивност на комлементарност, особено во однос на правилата за воените лица - команданти и други, за дистинкцијата на целите на напад и на лицата и населението, односно објектите - цивили/цивилни, и потребната заштита на интегритетот. Многу е битна улогата на Движењето на Црвен крст и Црвена полумесечина, од формирањето на Меѓународен комитет на Црвен крст (Женева, 1863), во поттикнувањето, чувањето и дигнитетот на хуманите обичаи, принципи, норми и правила на меѓународно ниво, особено во современиот развој на човештвото, преку правните механизми и инструментариум на ООН.

Познавањето и застапеноста на хуманитарното право во едукацијата и примената на лицата кои го спроведуваат законот од областа на безбедноста, одбраната и здравството, сигурно е од висока важност, особено заштитата на правата и слободите на човекот, грижата за него и неговите добра.

Нивоа на нарушување на редот, мирот, стабилноста и безбедноста

Секако дека, безбедноста, стабилноста и мирот се основна преокупација и приоритети на органите и институциите и службениците кои го спроведуваат законот. Дистинкцијата на нивоата на нарушувањето на овие вредности за нормално и стабилно функционирање на државата е од битно значење за правен однос кон користењето на средствата и силите и заштитата на основните права и слободи на граѓаните. Нивоа, или различни ситуации на нарушување : собири и демонстрации; внатрешни немири и тензии; вноредни состојби; внатрешни вооружени конфликти; меѓународни вооружени конфликти;“ а тука, посебен акцент на ризикот од злоупотреба на сила и авторитет.

Собири и демонстрации, јавно изразување на своите чувства и мислења е логичка последица на слобода и демократија, но и со последици на физички судири и судири со органите и службениците на редот. Овие основни права се содржани во: правото да се има слободно мислење без мешање (ICCPR, чл.19.1); право на слобода на изразување (ICCPR, чл. 19.2); право на мирни собири (ICCPR, чл. 21); право на слобода на здружување (ICCPR, чл. 22.1). Меѓутоа уживањето на овие права не е без ограничување, или: за почитување на правата на другите; и, за заштита на националната безбедност или на јавниот ред или

за општото здравје или морал (ICCP, чл. 19.3, 21, 22.2). Во ова смисла и елментуативна безбедност може да биде причина за ограничување на правото за мирни собири и на слобода на здружување. Тука, од особена важност е не-пречекорувањето на мерките од страна на безбедносните органи и други агенции надлежни за редот, мирот и стабилноста. Битно е да се подвлече навременото информирање и објавување на намерата на организаторот и законските мерки за подготовка и безбедност на собирот.

Издвоено за употребата на сила и огнено оружје, исполнување на важни принципи: при растурање на незаконски, но насилни собири службените лица треба да избегнуваат употреба на сила, а таму каде што тоа не е можно, треба да го ограничат користењето на сила на неопходен минимум; при растурање на насилни собири службените лица може да користат огнено оружје само кога не е практично да се употребат помалку опасни средства; само неопходен минимум;

Не е дозволено недискриминаторско пукање во насилна толпа како прифатлива тактика зарастурање на толпа.

Внатрешни немири и тензии

Одредени немири, демонстрации, изолирани дејствија на насилство може да предизвикат и произведат потешко нарушување на редот, мирот, безбедноста и стабилноста со димензии на беззаконие, или внатрешни немири и тензии. Нема инструмент во меѓународното право што нуди дефиниција, но за терминот внатрешни немири и тензии, во ДП II, чл. 1 т.2, се споменуваат ситуации на внатрешни немири и тензии како невооружени конфликти, но без дефиниција и јасност дека не е вооружен конфликт. МКЦК се обидува да ги дефинира немирите, иако со нецелосно призната дефиниција. Во документ со наслов Активности за заштита и помош кои не се опфатени во меѓународното хуманитарно право, (Женева 1986) дадено е следото „овде спаѓаат ситуации во кои не постои внатрешен вооружен конфликт, но постои конфронтација во самата земја, што се карактеризира со извесна сериозност...и каде што има дејствија на насилство...второ, претпоставка за појава на различни облици од спонтан револт до испади меѓу помалку или повеќе организирани групи и силите на власта. Овие ситуации немора да доведат до отворени судири...големиот број на жртви наметнува неопходност за примена на минимум хуманитарни права. Ова значи појава на: ситуации на сериозни тензии (политички, верски, расни, етнички, социјални, економски, други); ескалација на вооружени конфликти или внатрешни немири. Тука ја потсетување се основните принципи на човековите права - право на живот, слобода и безбедност на сите лица; забрана на измачување; забрана на произволно апсење и притвор; право на хумано однесување на лицата лишени од слобода; без незаконско или произволно мешање во приватноста; обезбедена слобода на мислење, изразување, на собири и здружување; право на фер судење, принципи на хуманитарното право - неопходност и пропорционалност во поглед на употреба на сила; забрана на напад врз лица што не учествуваат во насилни дејствувања; забрана на земање заложници, грабежи, колективно казнување, терор и тероризам; пронаоѓање на болните и ранетите; задолжителна грижа и внимание за болните и ранетите; специјални мерки за заштита на децата, како и да не бидат регрутирани во вооружени групи или да учествуваат во насилнички дејствија; хумано однесување спрема лишените од слобода; заштита на медицинскиот и верскиот персонал. Спроведувањето на законските мерки, треба да бидат ослободени од произволни и дискриминаторски акции и мерки, кои може да бидат и фактор за натамошно ескалирање на ситуацијата.

Вонредна состојба

Загрозувањето на контролата на власта и владата за стабилноста, мирот и безбедноста и функцијата на системот, и на самата владина позиција, е сериозен индикатор за вонредна состојба. Дефинирањето во чл. 4 на ICCPR, дава можност државите - страни да „преземаат мерки што произлегуваат од нивните обврски во време најавна вонредна состојба која ги загрозува опстанокот на нацијата, чие постоење официјално е прогласено,„ Повеќето уставни, и нашиот, содржат одредби за вонредна состојба, со овластување за шефот на државата или владата, да преземат исклучителни мерки, вклучувајќи ограничување суспензија на основните права. Но, потребна е рамнотежа меѓу признавање на легитимното право на суверените држави да го бранат својот уставен, демократски поредок и спречување на злоупотреба на правото да се прогласи вонредна состојба само за да се задржи позицијата на власт.

Во таква ситуација неутуѓиви, и права што не можат да се одземат: право на живот; забрана на измачување; забрана на ропство и сервилност; забрана на притвор заради долг; забрана на ретроактивност на кривичен закон; право на признатост како личност пред законот; правото на слобода на мислење, свест и религија, и обезбедување на минимум хуманитарни стандарди, како: еднаквост и недискриминација; забрана за третман врз лица кои не зеле учество во насилства; пропорционалност на употреба на сила и забрана на употреба на забрането оружје; забрана на дејствија кои предизвикуваат ужас кај населението; спроведување на правила за: лишување од слобода, раселување, правни процеси и судења; заштита на деца; заштита, пребарување и медицинска нега на болните и ранетите; заштита на медицински персонал; заштита на хуманитарни организации и нивни активности.

Внатрешен/немеѓународен вооружен конфликт

Внатрешните немири и тензии индицираат појава на внатрешен вооружен конфликт, односно носење на одлука на владата за вклучување на вооружени сили за воведување ред на својата територија, а со тоа вооружени конфронтации со разни организирани вооружени групи.

Во таква ситуација битен е заедничкиот чл. 3 на Женевските конвенции од 1949, што ги обврзува страните на судир да обезбедат заштита на: лица што не земаат активно учество во непријателствата, вклучувајќи членови на вооружените сили што го положило своето оружје и тие што се надвор од борба поради болест, ранети, притворени, или од други причини, со укажување дека треба „да бидат хумано третирани без некоја одбивна разлика во однос на раса, боја, вера, пол, род, богатство или друг критериум, како и забрана за а) насилство по животот, посебно убиство било кој вид, осакатување, свирепост, измачување; б) земање заложници; в) понижувачки третман; г) изрекување пресуда и егzekуција без претходно судење од страна на регуларно конституиран суд, и обезбедување на сите правни гаранции признати од како задолжителни од цивилизираните луѓе; посебно ранетите и болните да бидат собрани и згрижени, како и ДП II од 1977, одредби и правила кои се однесуваат на заштита на жртвите од внатршни вооружени конфликти.

За службените лица

Задоволството за службеникот да го спроведува законот, не значи или најмалку значи да не ги штити правата и слободите на човекот. Нормално, законот, редот, мирот и безбедноста, одбраната, грижата за здравјето се одговорност на државата, а тоа го обезбедуваат преку државен и инструментариум со доверени функции (агенции, организации). Но, истовремено, битна претпоставка за обезбедување на таа функција е високиот однос кон заштитата на основните права и слободи. Тука нема исклучивост, кој службеник тоа не го гледа заедно, во корелација, сигурно ќе греша во своите постапки. Во Членот 25 од Меѓународната повелба за цивилни и политички права (ICCPR) се наведува: секој граѓанин има право и можност, без какви и да е разлики, и без никакви неоправдани ограничувања - а) да учествува во водење на јавни работи, директно или преку слободно избрани претставници; б) да гласа и да биде избран за време на периодични избори што ќе бидат универзални и со еднакво право на глас и одржани со тајно гласање, гарантирајќи слободен израз на желбата на бирачите; в) да има пристап, со општи услови на еднаквост, до јавните/државните служби во својата земја. Многу е битно да се уочуваат и прецизно да се идентификуваат правото на демократско управување и правото на човекот да учествува во спроведувањето на јавните работи, како и гаранцијата за слободно и еднакво користење на ова право. Во Членот 21 на Универзалната декларација за човекови права (UDHR) се наведува дека „Желбата на луѓето треба да биде основа на овластувањето на владата....., Еднаквиот законски третман во слични околности, како основно право може да се види во член 26 од ICCPR „Сите лица се еднакви пред законот и имаат право на еднаква заштита од законот, без каква и да е дискриминација....., со што се зголемува чувството на сигурност во однос на правата и должностите, но и барањето заштита од незаконско и произволно мешање во нивните права и слободи.

Во основа, одговорноста на овие институции и службени лица се сведува на: одржување на јавниот ред и мир; помош во итни случаи од било каков вид; спречување и откривање на злосторства. Тука може да се подвлече дека приоритетно е спречувањето и откривањето на злосторства и глобалниот интернационален пристап кон овој проблем што директно навлегува во безбедноста и мирот на човекот и неговата сигурност, и вербата во иднината на легалните институции во државите и меѓународната заедница. Издвоено е прашањето за законитост, неопходност и пропорционалност за употреба на сила или власт, или:

- дали силата или овластувањето употребени во дадена ситуација имаат свои основи во националното право;
- дали извршувањето на таквата одредена власт и/или овластување се стриктно неопходни имајќи ги во предвид околностите на дадена ситуација;
- дали силата или овластувањето се употребени во сразмер со сериозноста на повредата на целта што треба да се постигне при спроведување на законот, и
- само во ситуации кога има позитивен одговор на овие три прашања, употребата на сила или овластување ќе биде оправдана.

Во однос на спроведувањето на законот и заштита на правата и слободите на човекот, од посебна важност е компатибилноста на националното/домицилно право со меѓународното право, а во тој контекст и меѓународното хуманитарно право.

Службените лица што го спроведуваат законот мора да бидат свесни

за своите индивидуални и колективни можности да влијаат на перцепцијата на јавноста и на индивидуалното искуство за човековите права и слободи. Индивидуалната одговорност и доверливост мора да се препознаат како клучни фактори во спроведувањето на правилните практики при спроведувањето на законот. Тука, особено потенцираме на одговорноста на службените лица за контрола, набљудување, ревизија и одговорност за командување.

Образованието и обуката на службените лица што го спроведуваат законот е примарна одговорност на државите, но и меѓународна соработка и помош од меѓународни организации кои имаат важна улога во областа на човековите права и хуманитарното право.

Етички однос при спроведување на законот

Спроведувањето на законот е море од можности за „мек“, човечен, хуман и етички однос. Силата треба да се сфати како превенција, а не игра и вежбање на суровост, свирепост и непочитување на човекот и неговото достоинство. Од службените лица се очекува да имаат способност да разликуваат меѓу безбројните нијанси на правилно и неправилно, или, точно и погрешно. Ова мора да се извршува во целосна согласност со законот и со правилна и разумна примена на власта и овластувањата дадени со закон, а исклучување на незаконски, дискриминаторски, коруптивни или произволни практики, со што се уништува довербата на јавноста и поткопување на нивниот и авторитетот на институцијата и државата.

Во многу држави се потврди потребата од медицински и правни практичари што треба да бидат водени од кодексот на професионалната етика, со гаранција на правилен и професионален однос или служба, вклучувајќи доверливост на информации и заштита од лоша практика за издавање на такви значајни информации на трети лица. Но, може да се наведе дека професионалната етика на службените лице е проблем и во многу земји сеуште не постои. Во нашата држава во овие области, традиционално, а посебно сега со интеграцијата во меѓународната заедница, присутни се сериозни чекори за кодифицирање и едуцирање на професионалниот персонал со етичкиот пристап при спроведување на законот.

Ако сакаме да го дефинираме изразот „етика“, во основа се однесува на: ...научна дисциплина што се однесува на тоа што е добро а што лошо...збир на морални принципи или вредности...принципи на однесување што влијаат на индивидуална или професионална група...правила или стандарди што влијаат на членови на одредена професија...морален квалитет во време на дејствување; културен однос, пристојност.

Потребно е да се наведат битни кодекси за однесување на службените лица: Кодексот на однесување на службените лица што го спроведуваат законот (CCIO), донесен од ОН во 1979 година, со Резолуција 34/169, со нагласување на спроведување на законот во одбрана на јавниот ред и мир и начинот на кој тие функции се извршуваат, особено овластувања за апсење и притвор, со почитување на дигнитетот на човекот и неговите права, ограничување на употребата на сила, чување на доверливи информации, забрана за измачување и други свирепи, нехумани и понижувачки однесувања, заштита на здравјето на лицата лишени од слобода и обезбедување медицинска нега, исклучување на секаков вид на корупција;

Декларација на Советот на Европа за полицијата FP, (1979) опфаќа три дела А и Б за статусот, или сите индивидуи и организации вклучувајќи ги и телата

како што се тајните служби, воените полициски сили, вооружените сили или милиции што извршуваат полициски должности предвидени за спроведување на законот, истражувајќи прекршоци и одржувајќи јавен ред, мир и безбедност на државата, и Ц за војна и други итни ситуации - окупација;

Основни принципи за употреба на сила и огнено оружје (BRUFF), Осмиот Конгрес на ОН за спречување на злосторства и однесување на прекршителите, Хавана, Куба (1990), една од основните цели „обезбедување и промовирање на вистинската улога на службените лица што го спроведуваат законот,“ со принципи за владите, службените лица, и други лица, пример, судии, обвинители, адвокати, членови на извршни органи, законодавство и јавноста, особено етичките прашања поврзани со употреба на сила и огнено оружје: избор со правилна процедура и селекција; постојана и комплетна професионална обука, и тестирања во согласност со соодветни стандарди за стручност при употреба на сила и оружје, и посебно внимание на прашања поврзани со етиката при спроведување на законот и човековите права; алтернативи на употреба на сила и огнено оружје вклучувајќи мирно решавање конфликти, разбирање на однесувањето на група/толпа, методи на убедување, преговарање и посредување.

Резолуција на Економско-социјалниот совет на ОН (1979/65), принципи за императивно и ефективно спречување и испитување на вонзаконски, произволни и групни егзекуции, посебно владите да забранат наредби од повисоки офицери или јавни власти со овластување или иницирање други лица да извршуваат некакви вонзаконски, произволни или групни егзекуции, без можност да се оправдат.

Конвенција против измачување и други сурови, нехумани или понижувачки однесувања или казнувања (CAT), нема ситуација кога измачувањето може да биде законско, или ни една состојба на загрозеност не може да биде причина за отстапување од забрана за измачување, а потврда на таква забрана постои во Женевските конвенции од 1949 и нивните дополнителни протоколи од 1977 кои посебно ја ставаат вон закон тортурата во било кој вид на вооружен судир.

Спречување и откривање на злодела и злосторства

Криминалитетот, злоделата и злосторствата во потешка форма, се протрпатен сателит на човековите општества и меѓународната заедница како целина. Спечувањето и откривањето на истите не е ни малку лесна работа и активност на државите, легалните институции и агенции. Се прават огромни напори на државите и Меѓународната заедница за превенција и справување со најтешките криминални дела, согледани во современи услови, во арсеналот на организираниот криминал, корупцијата, тероризмот и воените злосторства, или злосторства за време на вооружени судири. Меѓутоа, од посебен интерес за нас се жртвите на злосторства, спречување на измачување и нивна целосна заштита. Активностите и мерките за спречување и откривање на криминалот бараат Апсење, Притвор и Употреба на сила и огнено оружје, но со примена за законски и непроизволни тактики, методи и практики, и почитување на човековите права, односно:

Претпоставка на невиност „Секој што е обвинет за криминално дело има право да биде сметан за невин се додека не се докаже дека е виновен според законот,

Меѓународен пакт на цивилни и политички права (ICCPR), а оваа презумција на невиност е основен принцип за фер судење.

Право на фер судење, „...При одредување на секое кривично обвинение против него (нејзе) или неговите (нејзините) права и обврски во текот на претресот, секој има право на фер и јавно сослушување од страна на компетентен, независен и непристрасен суд, установен со закон...“, (ICCPR) со минимален број на гаранции за фер судење.

Право на приватност, Откривачката функција неминовно навлегува во приватноста, но „Никој не смее да биде изложен на произволно и незаконско мешање во неговата или нејзината приватност, семејниот дом или кореспонденција или на незаконски напад врз неговата/нејзината чест и углед...“, (ICCPR). Ова значи спроведување на законски мерки со кои се обезбедува заштита на сите лица, од дејствија кои може да предизвикат нарушување на приватноста, а дозволивото мора да биде пропорционално со законските цели.

Собирање и обезбедување докази

Откривачката функција на откривање во основа е насочена кон собирање и обезбедување на материјални докази („тивок сведок...“), и искази од сведоци. Материјалниот доказ може да се пронајде на местото на кривичното дело или злосторството, или таму каде што се оставени траги, затоа е од посебна важност лоцирањето на местото на криминалното дело. При обезбедувањето на доказите мора да се води сметка за заштита на приватноста и обезбеди фер судење. Сведоците се особено важна категорија за откривање на извршителот, заштита на човековите права и фер судење, односно носење на правична одлука. Можат да бидат различни, почнувајќи од самиот извршител, па се до добронамерни и недобронамерни, подметнати и други. За одбележување е дадената законска можност на службените лица, при спречувањето и откривањето на криминални дела да користат информатори со практика на инфилтрирање за истата цел, но примена само тогаш кога нивната употреба е законска и неопходна. Тука, добро е да се укаже на одредени опасности:

Информаторот, привлечен од можноста за добивање пари, може да поттикне други да извршат криминално дело, за кое потоа ја информира врската што го спроведува законот;

Информаторот може да ја експлоатира врската со службеното лице, со цел да изврши криминал/злосторство а да не биде откриен;

Информаторот може да биде наведен од контакт-службеното лице, да им наметнат дела извршени од други, а со цел да се овозможи апсење;

Парите што се нудат при договарањата со информаторите имаат корупциско влијание кај службениците.

Треба да се укаже на опасност од судир со принципот на фер судење, но и загрозување на правото на неоткривање на идентитетот, особено при мож-

носта на осумничениот или обвинетиот за вкстено испитување.

За осумничените и обвинетите како извор за доказ, битно е: обезбедување на правото да молчи без принуда да сведочи против себе или да признае вина; апсолутна забрана на измачување, тортура, иживување и малтретирање;

Исчезнување и вонсудски убивања, е тешко кршење на човековите права, „Исчезнати се оние лица што биле приведени од страна на државни агенти, а сепак нивната судбина се крие, а нивното затворање се порекнува,“ Програми за спречување на исчезнувања на Amnesty International, а тука и одредбата „вонсудски егзекуции и намерни убивања се незаконски, извршени по наредба од влада или со нејзино соучесништво или знаење,“ Ова предупредување мора да биде секогаш присутно во обуките, акциите и мерките за спречување и откривање на криминалот.

Однесување при конкретни законски мерки

Службеното лице, при мерки за лишување од слобода, апсење, притвор, полициски надзор, затвор, мора да тргнува од основните права дека секој има право на живот, слобода и безбедност, чл. 3 од UDHR. и чл. 9.1 од ICCPR, како силна гаранција при спроведување на мерките за спречување и откривање на криминалот за обезбедување на процедурална гаранција и забрана на случаи на измачување и ропство. Битно е дека „никој не смее да биде лишен од слобода освен по тие основи и во согласност со законска процедура,“ тука и забраната за произволно апсење и притвор.

При спроведувањето на овие мерки, треба особено да се внимава на посебната положба на жените недискриминација Повелбата на ОН, Универзална декларација за човекови права, особено вршење на личен претрес од страна на жени службеници, притвор во посебни простории одвоени од машки, и специјалните мерки кон децата и малолетниците, посебно одредбите во Конвенцијата за правата на детето „детето како човечко суштество на возраст под 18 години, освен ако по закон кој се однесува на детето, полнолетството се стекнува порано; Уредба на ОН за стандарден минимум за извршување на малолетничко судење (Пекиншка уредба) се дефинира малолетникот како дете или младинец кој по односниот правен систем може да се разгледува како прекршител на начин кој е поинаков отколку за возрастни лица, и особено дека возраста не треба да се фиксира на многу ниско ниво, имајќија во предвид емоционалната, менталната и интелектуалната зрелост. Во истиот документ се наведува дека малолетните престапници ги имаат истите права и одговорности како и возрастните, но тие уживаат дополнителна заштита со помош на специфични одредби во меѓународните документи, и со основна цел да се одвратат младите престапници од криминалот и се пренасочат во општествени потреби. Ова би значело дека апсењето, притворот и затворот за малолетници ќе се примени како крајна мерка и за најкраток можен рок. Заштитата на децата и малолетниците се прекршува во инструментите за човековите права и хуманитарното право (прим. Регрутирање забрана под 15 годишна возраст).

Постојана обука и образование, присутна потреба во целиот свет, постојат различни програми со различно времетраење, но особено битно за водење на операции, во однос на законитоста, нужноста, пропорционалноста и моралот при спроведување на законот.

МЕТОДОЛОГИЈА

Со оглед на тоа што се работи за специфични целни групи, сесијата за дисеминација има, покрај дадените општи методолошки пристапи (види Прирачник за општа дисеминација), потенцираме дека специфичноста се согледува во подготовките, планот, програмскиот и тематски опфат и пристап, структурата на часот/сесијата, и особено, изборот и фазниот развој при примената на техниките на Прашања за дискусија и Решавање на проблем, како евалуациска, но и функционална целна основа. За успешна сесија, од особена важност е соодветниот и компетентен пристап за анализа и проценка, со издвоен и квалитетен избор на индикатори во планирањето на предметот/проблемот, темата, целите и целната група.

Користењето на техниките или алатките за целни групи од овие специфични области бараат стручност, познавање на тематските области, повторување, лоцирање на адекватна комплементарна предметна/проблемска врска на Меѓународното хуманитарно право со Меѓународното право-човековите права и со нашето домицилно право, како можност за остварување на целите и очекувањата и ефективност на резултатите. Во таа смисла потребна е концепциска концентрација за реална и актуелна компатибилност на подготвениот теоретски и практичен мини-пакет и соодветна методологија и пристап при комуниколошките активности со целната група. Битна е личната подготвеност, верувањето во себе и тимот и верување во успехот.

БИБЛИОГРАФИЈА

Женевски конвенции од 1949 и Дополнителни протоколи од 1977, Црвен крст на Република Македонија, Скопје 1994.

Кес де Ровер, Во служба за заштита - човекови права и хуманитарното право за полициските и безбедносните сили, прирачник, Меѓународен комитет на Црвен крст 1998.

Прирачник за практична употреба на Меѓународното хуманитарно право, англиска верзија, Дански Црвен крст 2004, Црвен крст на Република Македонија 2005.

Жан-Мари Хенкерц, Студија на обичајното Меѓународно хуманитарно право, Меѓународен комитет на црвен крст 2005.

Проф. Д-р Зоран Нацев, проф. Д-р Радко Начевски, Безбедност и националната одбрана, „Македонска ризница“, Куманово 2001.

Проф. Д-р Јордан Спасески и проф. Д-р Пере Аслимоски, Безбедност и заштита, Институт за истражување на туризмот, Факултет за туризам - Охрид, Охрид 1996.

Проф. Д-р Јордан Спасески, Македонија столб на безбедноста и мирот на Балканот, Полициска академија- Скопје, Скопје 2005.

Проф. Д-р Трпе Стојановски, Полицијата во демократско општество, „2 Август С„ - Штип и „Астор“, ДОО, Скопје 1997.

Концизен Оксфордски речник за политиката, припремил Иан Маклин МИ-АН, Скопје 2002.

Устав на Република Македонија со Амандмани 1-18, „Сл. Весник на РМ, 2002.

Закон за внатрешни работи, „Сл. весник на РМ, бр. 92/2009, www.pravo.org.mk

Закон за одбрана, „Сл. Весник на РМ, бр. 42/2001 (бр. 8/1992), www.pravo.org.mk

Закон за служба во Армијата на Република Македонија, „Сл. Весник на РМ, бр. 62/2002, и измени 2003, 2005, 2007, 2009, www.pravo.org.mk

Закон за воена академија, „Сл. Весник на РМ, бр. 83/2009, www.pravo.org.mk

Закон за полициска академија, „Сл. Весник на РМ, бр. 40/2003, www.pravo.org.mk

Закон за полиција, „Сл.весник на РМ, бр.114/2006, дополнување 15.01.2009, www.pravo.org.mk

Кривичен Законик, „Сл. Весник на РМ, бр. 37/1996, измени и дополнување 17.12.1999, 25.01.2002, 30.03.2004, 14.06.2006, 15.01.2008 и 14.09.2009, www.pravo.org.mk

Закон за кривична постапка, „Сл. Весник на РМ, бр. 15/1997, измени и дополнувања 10.07.2008 и 29.05.2009, www.pravo.org.mk

Закон за еднакви можности на мажите и жените, „Сл. Весник на РМ, бр. 66/2006, www.pravo.org.mk

Закон за јавните собири, „Сл. Весник на РМ, бр. 55/1995, измени и дополнувања од 15.02.2006 и 31.05.2007, www.pravo.org.mk

Закон за малолетничка правда, „Сл. Весник на РМ, бр. 87/2007, www.pravo.org.mk

Закон за Црвен крст на Република Македонија, „Сл. весник на РМ, број 41/94, од 05. Август 1994, измени и дополнувања 20.02.1997 и 08.05.1998, www.pravo.org.mk

Издавач:

Црвен крст на Република Македонија

За издавачот:

Саит Саити, в.д. Генерален секретар

Тираж:

150 примероци

Тех.уред и дизајн

Владимир Хаџи Пулевски

Година:

2010

РАБОТЕН ТИМ

Љупчо Милковски
Марјан Спасески
Павле Богоевски
Александра Ристовски
Виолета Кузманоска
Владимир Вукелиќ

Подготвил

Љупчо Милковски, дисеминатор и член
на Комисијата за дисеминација

www.redcross.org.mk